سنڌ اريگيشن اينڊ ڊرينيج اٿارٽي

سيڊا نيوز ليٽر

جولاءِ 2008ع

حيدرآباد

پيغام

چيئرمين سيڊا
جناب ڄام سيف الله ڌاريجو

سيڊا، سنڌ ۾ آبپاشي نظام ۾ ڊگهي مدي تائين ڄٽادار ۽ شراڪتي بنياد تي سڌارڻ لاءِ قائم ڪئي وئي آهي، جنهن جو انتهائي مقصد زرعي پاڻيءَ جي فراهميءَ جي صورتحال کي سڌارڻ، ڪاري پاڻيءَ ۽ ٻوڏ جي پاڻيءَ جو نيڪال آهي، هيءُ ادارو 1996ع ۾ محترمه بينظير ڀٽو جي ڪوششن سان قائم ڪيو ويو. پيپلز پارٽيءَ جي حڪومت آبپاشي نظام جي آبادگارن ڏانهن منتقليءَ واري هن انتظام جهڙي شاندار مقصد کي اڳيرو ڪرڻ ۾ گهري دلچسپي وٺي رهي آهي، جنهن ۾ جمهوري انداز ۾ آبادگارن جا نمائندا چونڊيا وڃن ٿا. اهڙا سڌارا هڪئي وقت سڄي ملڪ ۾ شروع ڪيا ويا آهن ۽ ڏينهون ڏينهن وڌي انگ ۾، هنن سڌارن ۾ صارف شرڪت ڪري رهيا آهن ۽ انهي کي لاڳو ڪري رهيا آهن. اسان جو عزم آهي ته سنڌ جي آبپاشي صارفين کي نه رڳو هن پروگرام ۾ شرڪت ڪرڻ گهرجي پر انهيءَ سان گڏ ڪين پاڻ کي انهيءَ پروگرام جو حصو سمجهڻ گهرجي، ڇاڪاڻ ته جيسيتائين اهي انهيءَ نموني نٿا سوچين، انهيءَ وقت تائين هن پروگرام جا مقصد ماڻي نه سگهبا.

سيڊا سنڌ جي سيني آبپاشي صارفن کي حق ڏيڻ گهري ٿي، ته جيئن پاڻي ورڇ جو صاف سٿرو ۽ منصفاڻو نظام اڀٽي اٿي سگهجي ۽ خاص طور تي صوبي جي پڇڙين تائين پاڻيءَ جو جائز حصو پهچائي سگهجي. اسين آبپاشي صارفن جي نمائندگي ڪندڙن جي مختلف تنظيمن جي چونڊن لاءِ صاف ۽ شفاف عمل کي ڏسڻ گهرون ٿا، ته جيئن سندس اختيار ڪجهه فردن جي هٿن تائين محدود ٿي رهجي نه وڃي. آئون ڏاڍو خوش آهيان ته هيءُ پروگرام مثبت نتيجا ڏئي رهيو آهي، ۽ اهو سڀ هاڻوڪي انتظاميا، سنڌ جي وڏي وزير ۽ پيپلز پارٽيءَ جي حڪومت جي سخت محنت جو نتيجو آهي.

سيڊا چيئرمين جو دورو

سيڊا چيئرمين ۽ سنڌ جي بجلي ۽ پاڻي واري کاتي جي وزير ڄام سيف الله ڌاريجي 25 اپريل 2008ع تي سيڊا جو دورو ڪيو. سيڊا جي مئنيجنگ ڊائريڪٽر محمد هاشم لغاري ۽ ٻين آفيسرن سندس گرم جوشيءَ سان استقبال ڪيو. سندس سيڊا ۾ هي پهريون دورو هو. انهيءَ موقعي تي سيڊا جي ايم ڊي، آبپاشي وزير کي بريفنگ ڏني. جنهن جي موٽ ۾ هن چيو ته سيڊا جو ڪم ۽ ڪارڪردگي ساراهه لائق آهي. ساڳي وقت ڄام سيف الله ڌاريجو آبادگار تنظيمن ۽ ايريا واٽر بورڊ جي عهديدارن ۽ ميمبرن سان پڻ مليو. جنهن ڪانپوءِ صحافين سان ڳالهائيندي هن چيو ته سيڊا جي نگراني ۾ هلندڙ ادارتي سڌارن جي هن نئين پروگرام کي مضبوط ڪرڻ ۽ ڄٽادار بنائڻ لاءِ هر ممڪن ڪوشش ڪندس.هن چيو ته عوام اسان کي شهيد بينظير ڀٽو جي شهادت عيوض مينڊيٽ ڏنو آهي. انهيءَ ڪري اها هاڻ اسان جي ذميواري آهي ته شهيد بينظير ڀٽو جي مشن کي اڳتي کڻي هلون جيڪو عوام جي خدمت ۾ يقين رکي ٿو. هن چيو ته مون کي هڪ اهم کاتو ڏنو ويو آهي. جنهن جو لاڳاپو آبادگارن سان آهي. جيڪي قومي اقتصاديات جي حقيقي سگهه آهن. هن وڌيڪ چيو ته اسان جي سرڪار سياسي اثر رسوخ مان هن نظام کي آجو ڪرائڻ لاءِ هر ممڪن ڪوشش ڪندي جيڪو پاڻي چوري جو سبب بڻجي ٿو. هن ان موقعي تي ڳالهائيندي چيو ته سنڌ ۽ پنجاب جي وچ ۾ پاڻي جي ورڇ تان تڪرار هلندڙ آهي. انهيءَ ڏس ۾ هن وڏي وزير سان پنهنجي پوئين ملاقات ۾ ڳالهه ٻولهه ڪئي آهي. اميد آهي ته جلد اهو مسئلو وفاقي سرڪار وٽ اٿاريو ويندو. هن چيو ته آئون اها ڳالهه بلڪل چٽي نموني چوڻ گهران ٿو ته هاڻي کي به بي قاعدگيون ۽ غلط ڪاريون برداشت نه ڪبيون. هن اهو به چيو ته آئون اوهان کي اها خاطري ڏياران ٿو ته هي ماڻهن جي حڪومت آهي. ۽ اسين هر ڪنهن معاملي ۾ ماڻهن جي موقف جي تائيد ڪنداسين. سنڌ کي 1991ع جي ٺاهه پٽاندر پاڻي جي حصي وٺي ڏيڻ لاءِ ڪوششون وٺنداسين. 10 MAFپاڻي ڪوٽڙي ڊائون اسٽريم جي لاءِ ڇڏيو ويندو. هن چيو ته ٽيلي ميٽري سسٽم درست نموني ڪم نه پيو ڪري. اسان کي انهن تي تحفظات آهن. اهو معاملو اصل ۾ واپڊا جو آهي. تنهن هوندي به اسان ساڻن انهيءَ معاملي تي ڳالهائينداسين. صحافين جي مختلف سوالن جا جواب ڏيندي هن واضع ڪيو ته نظام ۾ پاڻي جي ڪوٽ اڳي ئي آهي ان جي ڪري سنڌ ان کي ڀوڳي پئي. هن چيو ته اسان جي پارٽي جو ڊيمن جي مسئلي تي چٽو موقف آهي. سنڌو درياءَ تي ڪوبه وڌيڪ ڊيم نه ٺاهيو ويندو.

کليل خط

ايم ڊي سيڊا طرفان آبادگار تنظيمن ڏانهن

موضوع: سنڌ واٽر مئنيجمينٽ آرڊيننس پٽاندر ادارتي سڌارن هيٺ آبادگار تنظيمن جا قاعدا ۽ ذميواريون

جيئن ته اوهان کي خبر آهي ته ايريا واٽر بورڊن ۽ آبادگار تنظيمن جي ساٿ سان سيڊا جا ادارتي سڌارا پنهنجيءَ پوريءَ توانائيءَ، افاديت ۽ سوڇيل ۽ تصور ڪيل ڏڳ تي عملي طور هلي رهيا آهن. نئي ادارا گڏيل ساٿ ۽ سهڪار سان سنڌ ۾ واٽر مئنيجمينٽ سسٽم کي ترقي ڏيئي رهيا آهن. سيڊا ۽ ان سان لاڳاپيل ادارا شراڪتي بنيادن تي ڪم ڪري رهيا آهن. اسين سڀ آبپاشي سڌارن ۾ ڪاميابيون ۽ اهم ڪم ان نموني سرانجام ڏئي سگهون ٿا، جنهن انداز ۾ اهي تصور ڪيا ويا آهن. پر ان لاءِ اهو تمام ضروري آهي، ته اسين قانون ۽ ضابطن هيٺ پنهنجيون ذميواريون سهڻي ۽ صاف انداز ۾ نڀايون.

آئون آبادگار تنظيمن جي آبپاشي ۽ ڪاري پاڻيءَ جي نيڪال واري سرشتي ۾ ادارتي سڌارن جي سلسلي ۾ اڳڀرائي ۽ ڪاميابيءَ کي جس پيش ڪريان ٿو ۽ اطمينان جو اظهار ڪريان ٿو. تنهن هوندي به هيءَ نه وسارڻ گهرجي ته اسان جي منزل اڃا اڳيري آهي، جنهن ڏانهن سفر ۾ اسان اعتماد پريون ۽ پرعزم شروعاتي وکون کنيون آهن ۽ منزلن تائين رسڻ لاءِ اسان کي هڪٻئي جي ساٿ، سهاري ۽ آٿت جي ضرورت آهي. اوهان کي چڱيءَ ريت خبر آهي ته سيڊا مختلف منصوبن تحت شاخن جي بحاليءَ ۽ بهتريءَ جي لاءِ ڪم ڪري رهي آهي. ان کان سواءِ آبادگارن جي هن منصوبي ۾ ڀرپور ۽ متحرڪ ڪردار جي لاءِ اڃا وڌيڪ ڪوششون ورتيون پيون وڃن. اوهان اهو به ڄاڻو ٿا ته آبادگارن سان گڏجي کهڙيءَ ريت اهي ڪم ڪيا ويا آهن. وڏي ڳالهه ته هاڻي 60 لک رپين جي لاڳت تائين شاخن جي بحاليءَ ۽ ترقيءَ جا سمورا ڪم آبادگار تنظيمون پاڻ عمل ۾ آڻيندين.

سنڌ واٽر مئنيجمينٽ آرڊيننس پٽاندر آبادگار تنظيمن جون جيڪي ذميواريون ڄاڻايون ويون آهن، اهي هيٺ ڏجن ٿيون.

✪✪✪ آبپاشي نظام جا اهي حصا جيڪي ان کي حوالي ڪيا ويا آهن. انهن کي هلائڻ ۽ سنڀالڻ ۽ ان کي يقيني بنائڻ، ته جيئن پڇڙيءَ وارن ۽ ننڍن آبادگارن کي برابري ۽ انصاف سان پاڻي جي ورهاست ٿئي ۽ غير زرعي مقصدن لاءِ پاڻي فراهم ڪيو وڃي ۽ گهٽ ۾ گهٽ گهربل پيئڻ جو پاڻي يقيني طور ڏنو ويندو.

✪✪✪ سم واري پاڻيءَ ۽ ڪاري پاڻيءَ جي نظام جا حصا جيڪي توهان جي حوالي ڪيا ويا آهن. انهن کي هلائڻ ۽ سنڀالڻ.

✪✪✪ پنهنجين حدن ۾ ٻوڏ جو بچاءُ ڪرڻ ۽ ان لاءِ موجود ڍانچي جي سار سنڀالڻ لهڻ.

✪✪✪ پنهنجي ڪردار ۽ ڪم جي حوالي سان مقامي ڪائونسلن کي حڪمت عملي ۽ عارضي عمل وارن معاملن تي صلاح مشورا ڏيڻ.

✪✪✪ آبادگار تنظيم پنهنجي ميمبر تنظيمن ۽ واٽر ڪورس ايسوسيئيشن ۽(ڊبليو سي او) ۽ ڊرينيج بينيفشري گروپ ۽ (ڊي بي جي) کي جيترو ٿي سگهندو ، وڌائيندي ۽ سهوليتون ڏيندي.

✪✪✪ جيترو ٿي سگهندو، اها ۽واٽر ڪورس ايسوسيئيشن ۽ (ڊبليو سي اي) ۽ ۽ڊرينينج بينيفشري گروپ ۽ (ڊي بي جي) ڏانهن پنهنجا ڪم منتقل ڪندي ۽ انهن جي فيصلن ۽ صلاحن تي عمل ڪندي (سيڊا جلد ئي ڊرينيج بينيفشري گروپ جوڙيندي ۽ اوهان کي ان بابت آگاهه ڪيو ويندو)

✪✪✪ هڪ سال جي ڪاروباري رٿا جوڙڻ ۽ ايندڙ پنجن مالي سالن دوران پنهنجين سرگرمين لاءِ تجويزون تيار ڪرڻ

✪✪✪ جنرل باڊي طرفان منظور ڪيل اهڙن ڪمن جي رٿابندي ڪرڻ ۽ انهن تي عمل ڪرائڻ جن جومقصد آبپاشي پاڻي جي ورهاست، پاڻي جي نيڪال واري نظام هلائڻ ۽ پيئڻ جو پاڻي فراهم ڪرڻ آهي. ان ڪم لاءِ ڪنسلٽنٽ، صلاحڪار ۽ ملازم اجرت تي حاصل ڪرڻ يا انهن جي تقرري ڪرڻ،جيئن ضروري سمجهيو وڃي، يا ڪنهن طرح انهن کان اهڙن شرطن شروطن تي ڪم وٺڻ جيڪي طئي ٿيل آهن.

✪✪✪ طئي ٿيل شرطن شروطن تي هنگامي نوعيت وارا ڪم ڪرائڻ ۽ انهن جي تعميل ڪرڻ.

مون کي ڏاڍي خوشي ٿيندي، جيڪڏهن اوهين سڌارن جي مقصد کي محسوس ڪندي ۽ انهن کي پنهنجائيندي انهن ۾ اڃا به وڌيڪ ڌيان ۽ دلچسپي کان ڪم وٺو ۽ هن نظام کي پوريءَ طرح فعال ۽ پاڻ پرو ڪرڻ لاءِ آبياني جي اوڳاڙيءَ کي سڌاريو ۽ ان سلسلي ۾ گهربل سنجيدگي، دلجمعي ۽ مستقل مزاجيءَ جو مظاهرو ڪريو.

آخر ۾ آئون هڪ دفعو ٻيهر اوهان کي گذارش ڪندس ته پڇڙيءَ تائين پاڻي پهچائڻ کي يقيني بنايو وڃي ۽ آبياني کي مڪمل طور گڏ ڪرڻ جو سعيو ڪيو وڃي.

آئون اوهان سان، مئنيجنگ ڊائريڪٽر جي حيثيت ۾، اوهان جي هر جائز ڪم ۽ مسئلي ۾ گڏ آهيان ۽ اوهان سان ڀرپور سهڪار ڪرڻ جو پختو ارادو رکان ٿو.

مهرباني

اوهان جو خير انديش

محمد هاشم لغاري

مئنيجنگ ڊائريڪٽر

سنڌ اريگيشن اينڊ ڊرينيج

اٿارٽي (سيڊا)

حيدرآباد

ميرپورخاص ۾ آبادگار تنظيمن جو ڪنوينشن

سيڊا ۽ نارا ڪئنال ايريا واٽر بورڊ جي تعاون سان آبادگار تنظيمن جو ڪنوينشن 10 آگسٽ 2007ع تي ميرپورخاص ۾ ڪرايو ويو. جنهن جي صدارت سيڊا جي مئنيجنگ ڊائريڪٽر محمد هاشم لغاري ڪئي. جڏهن تہ خصوصي مهمان سنڌ اسيمبلي جو اسپيڪر مانوارو سيد مظفر حسين شاهہ هو. سيد مظفر حسين شاهہ سيڊا جي ڪمن کي ساراهيو. هن چيو تہ انهن آبادگارن کي پاڻي جي فراهمي بند ڪئي وڃي جيڪي واٽر ٽيڪس جو رهتون ادا نہ ٿا ڪن. هن چيو تہ انهن آبادگارن کي پاڻي جي فراهمي بند ڪئي وڃي. جيڪي واٽر ٽيڪس جون رهتون ادا نٿا ڪن. هن چيو تہ آبادگار تنظيمن جي چيئرمين کي بااختيار بنايو وڃي تہ هو واٽر گيج ۽ اخراج جي سار سنڀال لهي ۽ هُو پاڻي چورن خلاف ايف آءِ آر داخل ڪرائي سگهي. انهيءَ سلسلي ۾ ڪجهہ شڪايتون آبادگار تنظيمن جي چيئرمينن کي مليون آهن. هن وڌيڪ چيو تہ ترميمي بل پراڻي ٽينڊينسي ايڪٽ مطابق ڪميٽي پاران سنڌ اسيمبليءَ جي ايندڙ سيشن ۾ پيش ڪيو ويندو. جنهن ذريعي زميندارن ۽ آبادگارن کي سندن ذميوارين

متعلق آگاهي ڏني ويندي.

هن چيو تہ قاعدن جي روشني ۾ پاڻي تي پيڇڙي وارن جو حق وڌيڪ آهي. انهيءَ ڪري آبادگار تنظيمن جو چيئرمين بہ پيڇڙيءَ جو هجڻ گهرجي ۽ پاڻي زندگيءَ جو وسيلو آهي. انهيءَ ڪري ان ۾ ڪابہ سياست نہ هجڻ گهرجي.

سيڊا جي ايم ڊي محمد هاشم لغاري چيو تہ آبادگار تنظيمون مثبت ڪردار ادا ڪري رهيون آهن ۽ پاڻي جي منصفاڻي ورڇ مستقبل ۾ غربت کي ختم ڪندي. هن چيو تہ هر ڊويزن ۾ آبادگار ڪنوينشن ڪرايا ويندا تہ جيئن انهن جي مسئلن کي حل ڪري سگهجي.

پروفيسر اعجاز قريشي چيو تہ جيتوڻيڪ آئون محسوس ڪري رهيو آهيان تہ آبادگارن ۾ بيچيني آهي پر اهو انهيءَ جو اهڃاڻ آهي تہ اسين جمهوري طرح اڳتي وڌون پيا ۽ آبادگارن کي بنا دٻاءَ جي پنهنجو جائز آواز اٿارڻ گهرجي.

سوشل ڊولپمينٽ اسپيشلسٽ نظير ميمڻ چيو تہ آبادگارن جي شرڪت سان ڪيترن ئي ترقي يافتا ۽ اسرندڙ ملڪن ۾ هي نظام ڪاميابيءَ سان هلي رهيو آهي. هن چيو تہ اهو دنيا ۾ ڪڏهن بہ ناهي ٿيو تہ پاڻي نظام کي بهتر ڪرڻ لاءِ آبادگارن کي ٺيڪا ڏنا ويا آهن. اسان انهن کي ناڪام بنايو آهي.

جهلوري يوسي جي ناظم يار محمد بلوچ گهُر ڪئي تہ اختياريون نارا ڪئنال خيرپور جي لڳل ناجائز 365 پمپنگ مشينون ختم ڪرايون وڃن. خير محمد پرڳڙي چيئرمين جاويد جوڻيجو، سيڊا ٽيم ليڊر غلام مصطفيٰ اُجڻ ۽ ٻين آبادگارن تقريرون ڪيون ۽ پنهنجا مسئلا سيڊا اڳيان پيش ڪيا.

بدين ۾ آبادگار تنظيمن جو ڪنوينشن

21 آبادگار تنظيمن کي شاخن تي آبپاشي اختيار منتقل ڪيا ويا

سنڌ ايريگيشن اينڊ ڊرينيج اٿارٽي (سيڊا) پاران 10 سيپٽمبر 2007 تي بدين ۾ آبادگار تنظيمن جو ڪنوينشن منعقد ڪيو ويو. ڪنوينشن ۾ 21 آبادگار تنظيمن کي شاخن تي آبپاشي انتظام حوالي ڪيو ويو. هن ڪنوينشن جي صدارت ايم ڊي سيڊا محمد هاشم لغاري ڪئي. جڏهن تہ خاص مهمان سنڌ آبادگار بورڊ جو صدر عبدالمجيد نظاماڻي هو. ڪنوينشن ۾ ليفٽ بئنڪ ڪئنال جي حدن ۾ ڪم ڪندڙ آبادگار تنظيمن وڏيءَ اڪثريت ۾ شرڪت ڪئي. ڪنوينشن کي خطاب ڪندي پنهنجيءَ صدارتي تقرير ۾ ايم ڊي سيڊا محمد هاشم لغاريءَ چيو تہ اڄ اسان سڀني لاءِ هيءُ موقعو ڀلارو آهي. جڏهن تہ اسين 21 آبادگار تنظيمن کي آبپاشي انتظام حوالي ڪرڻ لاءِ صحيحون ڪرڻ وڃي رهيا آهيون. هن چيو تہ هيءُ اڃا شروعات آهي. ايندڙ ڇهن مهينن ۾ اسين ليفٽ بئنڪ ڪئنال جو مڪمل اختيار آبادگار تنظيمن جي حوالي ڪنداسين. نہ رڳو ايترو پر ايندڙ سال اڌ تائين سڀني شاخن جي سڌاري ۽ ترقيءَ وارو ڪم بہ مڪمل ڪيو ويندو. هن چيو تہ اسين تاريخ پراڻ واهہ جي ڀيهر بحاليءَ تي ڪم ڪري رهيا آهيون. ان سلسلي ۾ رٿا سرڪار جي حوالي ڪئي وئي آهي. ڪنوينشن جي خاص مهمان عبدالمجيد نظاماڻي چيو تہ سرڪار کي اها ڳالهہ ڇنڻي ڪرڻ گهرجي، تہ هوءَ سيڊا هلائڻ چاهي ٿي يا ايريگيشن کاتو. هن چيو تہ سيڊا کي اجا تائين بہ ڊرائيور هلائي رهيا آهن. ان جي ڪارڪردگي بهتر بنائڻي آهي تہ ان کي پنهنجي ڪم ڪار ۾ بااختيار ڪيو وڃي.

ان موقعي تي ڳالهائيندي جنرل مئنيجر ٽرانزيشن پروفيسر اعجاز قريشيءَ چيو تہ اڄ آبادگار تنظيمن جي حصي ۾ وڏي ذميواري آئي آهي. جو ڪين شاخن جي اختيار منتقل ڪيو ويو آهي. هاڻ اها ذميواري سندن آهي تہ اهي اختيار ڪيئن ٿا نڀائين. آبادگارن کي منصفاڻي ورڇ کي يقيني بنائڻو پوندو ۽ آبياني جي اوڳاڙي تي خاص ڌيان ڏيڻو پوندو. جڏهن تہ ليفٽ بئنڪ ڪئنال جي ڊائريڪٽر ڄام مٺا خان ان موقعي تي ڳالهائيندي چيو تہ هيءُ نظام تڏهن

ئي ڪامياب ٿي سگهندو، جڏهن آبادگارن ۽ آفيسر ٻنهي جي نيت سچي هجي. هن چيو تہ ليفٽ بئنڪ ڪئنال تي بهتر آبپاشي انتظام لاءِ جاکوڙي رهيا آهيون ۽ لڳاتار آبادگارن جي رابطي ۾ آهيون. ڪنوينشن کي خطاب ڪندي سماجي ترقيءَ جي شعبي جي ماهر نظير عيساڻي چيو تہ اڄ هتي آبادگارن آبپاشي سڌارن تي ايتري ڀرپور نموني ڳالهايو ۽ زبردست انداز ۾ پنهنجا مسئلا پيش ڪيا آهن جو هاڻي اسان لاءِ ڪابہ ڳالهہ ڳالهائڻ لاءِ باقي نہ رهي آهي. اُميد تہ آبپاشي انتظام پڻ، آبادگار ان ريت هلائيندا ۽ اهو ڏينهن ايندو جو ڪين اسان جي مدد جي ڪابہ گهرج نہ رهندي. جڏهن تہ وومين ڪو آرڊينيٽر شڪيلا لغاري آبادگارن کي مخاطب ٿيندي چيو تہ اهي آبپاشي سڌارن جي پروگرام ۾ عورتن جي شرڪت کي وڌ کان وڌ يقيني بنائين.

ان ڪانسواءِ ڪنوينشن کي آبادگارن مان صالح محمد، ايف مائڪ واهہ، علي احمد جوڻيجو چيئرمين محراب مائينر، غلام رسول چانڊيو سيڪريٽري پانيري مائينر، عبدالشڪور نهڙي واڄ واهہ، عبدالڪريم اڪري مائينر ۽ ٻين خطاب ڪيو. ان موقعي تي بهادر واهہ، ڄامڙڪي مائينر، شير واهہ واهڻياٽي، گهاڙ ڪڍڻ، نور واهہ، ڪوسڪي، ڄام واهہ، سعيدا واهہ، ڪرياري واهہ، ڊٺ مائينر، مورجهر مائينر، ڏاڏا واهہ، ماناڪي حفيظا، جاڪيجي ۽ ڪيرسري مائينر کي باقاعدي آبپاشي انتظام حوالي ڪيا ويا.

جهڏي ۾ آبادگار عورتن جو ڪنوينشن

اها اسان جي تمنا آهي ته اهي عورتون جن کي زمين آهي، اهي زرعي سڌارن واري پروگرام ۾ وڏي جوش جذبي سان اڳتي اچن ته جيئن انهن کي هن پروگرام کي پنهنجائڻ ۾ ڪابه هٻڪ محسوس نه ڪرڻ گهرجي ۽ جيڪڏهن آهي ائين ڪنديون ته اهي پنهنجي زمينن جي آباديءَ لاءِ پاڻيءَ کان محروم ٿي وينديون. اسين عورت زميندار چاهيون ٿا ته ائين جيئن مرد زميندار انهيءَ پروگرام مان فائدو وٺي رهيا آهن ته عورت کي به وٺڻ گهرجي. آئون توهان کي اها ڳالهه ڪندي سرهائي محسوس ڪري رهيو آهيان ته 1745ع عورت زميندارن مان روينيو جي رڪارڊ مان 812 عورتن کي واٽر ڪورس ايسوسيئيشن جو ميمبر ٺاهيو ويو آهي. 14 عورت آبادگارن عورتن جا مختلف گروپ مختلف فيلڊ اسٽيشنن تي ٺاهيا ويا آهن. اسين عورت زميندار کي ايف او ۾ نه صرف خزانچي، سيڪريٽري بلڪ ايف او ۽ چيئرمين طور آفيس بيئرر ڪيو ويندو. اهي لفظ جناب محمد هاشم لغاري سيڊا جي مئنيجنگ ڊائريڪٽر ڳوٺ احمد خان ڪوسي جهڏو جي پرسان پنهنجي صدارتي تقرير ۾ مخاطب ٿيندي چيا.

انهيءَ ڪنوينشن ۾ عورت زميندارن ۽ آبادگارن جي وڏي انگ شرڪت ڪئي. ڪيترن ئي عورتن آبپاشي نظام ۽ پاڻيءَ جي مئنيجمينٽ متعلق پنهنجا ويچار ونڊيا. جنهن ۾ فرزانه خالد، نبي سر مائينر، پنڄاٽي باريچي مائنر، زيب النساءِ ڪوسو، باگي مائنر، مهناز ڪوسو، بگي مائنر، راحيلا چوڌري پان مائينر، زيب النساءِ سوشل آرگنائيزر سيڊا شامل هيون. شڪيلا لغاري جينڊر اسپيشلسٽ سيڊا تعارفي تقرير ڪئي. جڏهن ته بختاور لغاري اناؤنسمينٽ جون ذميواريون نڀايون.

ڪنوينشن جي اعزازي مهمانن جناب خادم ميمڻ، پي آءِ اي ڪنسلٽنٽ، ٽيم ليڊر، جناب نظير احمد ميمڻ، سوشل ڊولپمينٽ اسپيشلسٽ سيڊا، ڊاڪٽر رجب ميمڻ، ٽريننگ اسپيشلسٽ پي آءِ ڪنسلٽنٽ، ناميارو ڪهاڻيڪار حفيظ ڪنڀر، پير اڪبر بودلو چيئرمين ايف او بگي مائينر ۽ ٻين به پنهنجا ويچار ونڊيا.

ماتلي ۾ IDMT تقريب

جڏهن اسان ڪجهه سال پهرين ايريا واٽر بورڊ ليفٽ بئنڪ ڪئنال ٺاهيو ته ڪجهه آبادگارن پاران راضپو نه ڏيکاريو ويو ۽ انهيءَ پروگرام يعني نظام ۾ آبپاشي سڌارن کي ڏکيائون پيش آيون. جيئن ته هيءَ هڪ نئون پروگرام هو ۽ آبادگار انهيءَ جي جان کان گهٻرائي رهيا هئا. ڇاڪاڻ ته اهي پراڻي نظام جا عادي هئا. تنهنڪري سندن رد عمل ڪافي فطري هو. پر وقت گذرڻ سان گڏوگڏ آبادگارن پاڻ کي انهيءَ ۾ سرگرم ڪيو ۽ سڌارن جو قُل به حاصل ڪيو. انهن کي اهو نظام فائديمند نظر آيو. گذريل ڀيري اسان بدين ۾ ليفٽ بئنڪ ايريا واٽر بورڊ جي 21 ايف اوز کي آبپاشي انتظاميا حوالي ڪئي. جڏهن ته هن وقت اسين هن موقعي تي 19 ايف اوز کي وري ليفٽ بئنڪ ايريا واٽر بورڊ جي ڪمانڊ ايريا ۾ آبپاشي اختيار ڏئي رهيا آهيون. انهيءَ جو مطلب ته آبپاشي سڌارن جو هيءُ نئون پروگرام قبول ڪيو ويو آهي. اها سيڊا جي ڪاميابي ناهي بلڪ اها انهن

آبادگارن جي ڪوشش آهي جن اسان سان هٿ هٿ ۾ ملائي انهيءَ پروگرام کي ڪامياب بنايو. آئون اميد ٿو ڪريان ته اهو سلسلو گڏيل تعاون ۽ سچائي واري ماحول ۾ هلندو رهندو ۽ اهو ڏينهن تمام ويجهو آهي جڏهن انهن سڌارن ذريعي مڪمل طور مضبوط ٿيندي جيڪي سيڊا متعارف ڪرايا آهن. اهي لفظ جناب محمد هاشم لغاري، مئنيجنگ ڊائريڪٽر سيڊا، سيڊا ۽ ليفٽ بينڪ ڪئنال جي گڏيل سهڪار سان ڪرايل ورڪشاپ کي مخاطب ٿيندي چيا. جنهن جو موضوع پاڻيءَ جي ورڇ ۽ آبياني جي اوڳاڙي هو. جيڪو ماتلي ۾ 12 اپريل 2008 تي ڪرايو ويو. ورڪشاپ ۾ سيڊا ۽ ليفٽ بئنڪ جا آفيسر شريڪ ٿيا. جڏهن ته انهيءَ موقعي تي ليفٽ بئنڪ ايريا واٽر بورڊ سان لاڳاپيل آبادگار وڏي انگ ۾ شريڪ ٿيا.

انهيءَ ورڪشاپ کي جناب نظير احمد ميمڻ، سوشل ڊولپمينٽ اسپيشلسٽ سيڊا، ڄام منا خان ڊائريڪٽر ليفٽ بئنڪ ايريا واٽر بورڊ، علي شاهه، چيئرمين ايف او شيرواهه سمال مائينر، جناب الهبچايو سمون چيئرمين ايف او ڪڙيو واهه، جناب محمد نواز ميمڻ، ميمبر ليفٽ بئنڪ ڪئنال ۽ ٻين پڻ خطاب ڪيو.

آبادگارن لاءِ معلوماتي مرڪز

سنڌ آن فارم واٽر مئنجمينٽ پراجيڪٽ تحت آبادگارن لاءِ ٽي معلوماتي مرڪز قائم ڪيا ويا آهن. جيڪي ميڊيا اينڊ ڪميونيڪيشن سيل، ٽرانزيشن ونگ سيڊا ۽ ڊائريڪٽوريٽ آف ايگريڪلچر انفارميشن حي گڏيل نگرانيءَ هيٺ ڪم ڪري رهيا آهن:

معلوماتي مرڪزن جا هنڌ:

ميرپور خاص نارا ڪئنال ايريا واٽر بورڊ ۾
گهوٽڪي گهوٽڪي فيڊر ڪئنال ۾
حيدرآباد: ليفٽ بئنڪ ڪئنال ۾

مقصد:

آبادگارن لاءِ انهن ٽن معلوماتي مرڪز جي قيام مقصد. آبادگارن جي آبپاشي، پاڻي انتظام، زراعت ۽ مارڪيٽ جي ضروري معلومات تائين سولي رسائيءَ لاءِ موقعو فراهم ڪرڻ آهي.

حتمي مقصد (goal):

هنن معلوماتي مرڪزن جو حتمي مقصد آبپاشي ۽ زراعت ڪاتن ڪي مضبوط ڪرڻ آهي تہ جيئن زرعي پيداوار جيڪا ملڪ جي اقتصاديات جي ڪرنگهي جي حيثيت رکي ٿي مضبوط بنايو وڃي.

سهولتون:

مانيٽرنگ جي نظام وسيلي آبادگارن ڪي انفارميشن ٽيڪنالاجيءَ جون خدمتون مهيا ڪرڻ. اهڙي معلومات ۾ موسمي فصل، مٽيءَ جي چڪاس، موسم ۽ مارڪيٽ جا فصلن. جيتن. ٻجن ۽ پاڻيءَ بابت معلومات اپائن ۽ صلاحن سميت شامل آهي.

جديد ٽيڪنالاجيءَ کان متعارف ڪرائڻ لاءِ هارين ۽ آبادگارن لاءِ تربيتن جو انتظام ڪرڻ ۽ هن وسيلي تازي فني ۽ ٻي ضروري ڄاڻ آبادگارن کي مهيا ڪرڻ تہ جيئن اهي پنهنجو ٻني ٻارو بهتر نموني سنڀالي سگهن.

فيلڊ ۾ ڪم ڪندڙ عملي لاءِ پيداوار ۽ ترقيءَ بابت مواد جي فراهمي تہ جيئن هارين ۽ آبادگارن کي جديد زراعت ۽ زرعي جي زرخيزيءَ ڄاڻڻ جي تعليم ڏئي سگهجي.

معلوماتي مرڪزن جي دستياب معلومات

سنڌ آن فارم واٽر مئنيجمنيٽ پراجيڪٽ سان لاڳاپيل سرگرمين جي معلومات، جيڪي پراجيڪٽ هلائيندڙ ادارن پاران هلندڙ آهن ۽ اڳتي شروع ٿيڻيون آهن.

ڇپيل مواد جهڙو بروشر، رسالي، وڊيوز، تصويرون ۽ ماهوار/پندرنهن وار رسالا، جيڪي ڊي جي، اي اي ائنڊ ڊبليو ايم ۽ ميڊيا ۽ ڪميونيڪيشن پاران جاري ٿيڻا آهن.

آبپاشي نيٽ ورڪ جا تفصيل، ٽن ايريا واٽر بورڊن سان واسطيدار.

قاعدن ۽ قانونن ۽ معاهدن جا دستاويز، آبادگار تنظيمن ۽ واٽر ڪورس ايسوسيئيشن سان واسطيدار.

انٽرنيٽ جي سهولت، رڳو آبپاشي ۽ زراعت جي مقصدن لاءِ.

بئراجن ۽ مختلف ڪئنالن تي پاڻيءَ جي دستيابي بابت تفصيل، ڪئنالن، برانچن، ڊسٽريبيوٽرين ۽ مائينرن، موگهن ۽ پاڻيءَ وارابندي جون فهرستون

ليزر ليولز جي سامان جي استعمال متعلق مواد جي ڄاڻ ڊي جي، اي اي ائنڊ ڊائريڪٽر جنرل آيگريڪلچر انجنيئرنگ ائنڊ واٽر مئنيجمينٽ جي نگرانيءَ ۾ اي ڊي پي اسڪيم تحت آبادگارن پاران زمين جي سطح هموار ڪرڻ (Land Leveling) جي ڪم ۾ اڳڀرائي.

ويب سائيٽ، جتان آبادگار تنظيمن کي سولائيءَ لاءِ گهربل ۽ ضروري ڄاڻ ملي سگهندي.

اڳهن بابت ڄاڻ، زرعي پيداوار جي مارڪيٽ ڪرڻ ۽ مختلف فصلن جي فراهمي جي دستيابي جا ذريعا.

معلوماتي مرڪزن ۾ رکيل ٻي اهم ڄاڻ

ايريا واٽر بورڊن، آبادگار تنظيمن ۽ واٽر ڪورس ايسوسيئيشنز جي عمل متعلق محورو ڇپيل مواد سنڌي زبان ۾ لاڳاپيل قانون ۽ ضابطن جي دستاويز. ان ڪانسواءِ ليزر يونٽن وسيلي زمين جي سطح هموار ڪرڻ/لئنڊ ليونگ جي جديد ٽيڪنالاجي آءِ پي ايم ۽ آءِ پي ۽ سوائل نيوٽر ينٽ مئنيجمينٽ پروگرام بابت ڇپيل مواد هنن معلوماتي مرڪزن تي موجود آهي.

بحالي ۽ سڌاري جا ڪم

عالمي بئنڪ ۽ سنڌ سرڪار جي گڏيل فنڊنگ وسيلي شروع ڪيل سنڌ آن فارم واٽر مئنيجمينٽ هيٺ ٽنهي ايريا واٽر بورڊن ، نارا ڪئنال، گهوٽڪي فيڊر ڪئنال ۽ ليفٽ بئنڪ جي حد ۾ ايندڙ 100 شاخن جي ترقيءَ ۽ بحاليءَ جا ڪم ، آبادگار تنظيمن جي سهڪار ۽ شرڪت وسيلي، هلي رهيا آهن. اهڙن بحاليءَ ۽ سڌارن جي ڪمن ۾

آئوٽ ليٽن، چئنل جي ڪمزور ناهڻ،گيج لڳائڻ ۽ هر ڪڙن جي بحاليءَ شاخن جي ڊسٽريبيوٽري ۽ موگهي تي پاڻي جي وهڪري جي ماپ ڪي ڪاٽي شامل آهن.
انهيءَ ڪانسواءِ ريگيوليٽر گيٽن ڪنٽرول ڪرڻ شامل آهي.
۽ ڪراس ريگيوليٽر ڊائيورشن شاخن ۽ ڊسٽريبيوٽري جي اسٽرڪچر جي مرمت،منڍ ۽ بحالي ۽ سڌارو سنڌ آن فارم پوچڙ جي چئنل جي حفاظت واٽر مئنيجمينٽ پروجيڪٽ جو ڪرڻ، جانورن لاءِ پاڻيءَ جا تلاءَ اهم جزو آهي. انهيءَ جي پهرين

مرحلي ۾ بحالي ۽ سڌاري واري پروگرام تحت 09 شاخن جي بحالي ۽ سڌاري ۾ ڪم پورو ٿي چڪو آهي. باقي رهيل ڪم جاري آهي. سٺ واهن تي بحالي وارو ڪم CBCڪانٽريڪٽن وسيلي ايف او جي حوالي ڪيو ويو آهي. اهي ڪميونٽي ڪانٽريڪٽ خاص طور تي ايف او جي هٿن ۾ ڏنا ويا آهن تہ جيئن اهي معاشي طرح پاڻيريون ٿي سگهن.

Reflection of Rehabilitation/Improvement Work

Rehabilitation / Improvement of Distributaries / Minors Abstract Sheet

S#	Area Water Board	NCB	CBC	Total No
1.	Nara Canal Area Water Board	24	31	55
2.	Left Bank Canal Area Water Board	11	13	24
3.	Ghotki Feeder Canal Area Water Board	04	17	21
Total:		39	61	100
Grand Total:				100

Rehabilitation / Improvement of Branch Canals

AWB	Name of channel	Physical Progress	Financial Progress	Status
NCAWB	Nabisar Branch	98%	98 %	Work in progress
	Dim Branch	33%	60%	Work in progress
LBCAWB	Morjhar Branch	65%	59%	Work in progress
	Shadi Large Wah	80%	66%	Work in progress
GFCAWB	Qazi Wah	75%	52%	Work in progress
	Ghirkino Wah	80%	43%	Work in progress
Total:		72%	63%	

واٽر سيڪٽر امپروومينٽ پراجيڪٽ (WSIP) هڪ تعارف

واٽر سيڪٽر امپروومينٽ پراجيڪٽ غربت گهٽائڻ لاءِ، زراعت واري پاڻيءَ جي بهتر نموني سان فراهمي، ٻهراڙي ۾ روزگار فراهم ڪرڻ ۽ صوبي ۾ خوراڪ مهيا ڪرڻ کي يقيني بنائڻ ۽ ان کان علاوه پاڻيءَ جي وسيلن کي وڌيڪ بهتر ۽ جٽادار بنائڻ وارين سرگرمين کي وڌائڻ ۽ نيشنل ڊرينيج پروگرام (اين ڊي پي) پراجيڪٽ تحت هلندڙ ادارتي سڌارن کي پائدار ۽ مضبوط ڪرڻ ۾ ڪابه ڪسر نه ڇڏيندو.

پراجيڪٽ جا مقصد:

وسپ جو اصل مقصد، پاڻيءَ جي وسيلن جي صحيح استعمال ۽ ان جي نظام کي موثر ۽ پائيدار بنائڻ ۾ سنڌ سرڪار جي مدد ڪرڻ هوندو. اهڙو مقصد پاڻيءَ جي صحيح ۽ ضرورت آهر ورڇ ۽ استعمال، پاڻيءَ جي نظام ۾ آبادگارن ۽ اسٽيڪ هولڊرن جي ڀرپور نموني سان وڏي تعداد ۾ شامل ٿيڻ سان ئي حاصل ڪري سگهجي ٿو. هن پراجيڪٽ مان جيڪي نتيجا حاصل ڪرڻ جو توقع آهي، اهي هي آهن:

(الف) سرشتي کي هلائڻ ۽ ان جي سار سنڀال لهڻ واري صورتحال کي بهتر بنائڻ.

(ب) پاڻي جي برابر ورهاست.

(ت) پاڻيءَ جي جائز حقن کي مدنظر بنائڻ ته جيئن پاڻيءَ منجهان وڌ کان وڌ زرعي اپت حاصل ڪري سگهجي.

(ث) آبادگارن جي ڪمائيءَ ۾ اضافو ڪرڻ ۽ ٻهراڙيءَ ۾ رهندڙ ماڻهن جي جياپي وارين حالتن کي سڌارڻ.

(ج) سيڊا، ايريا واٽر بورڊن ۽ آبادگار تنظيمن جي ذريعي آبپاشي ۽ ڪاري پاڻي جي نيڪال واري نظام کي هلندڙ ادارتي سڌارن ذريعي موثر ۽ مستحڪم بنائڻ

پراجيڪٽ جو دائرو:

هن پراجيڪٽ جي دائري ۾ ٽن ايريا واٽر بورڊن يعني نارا ڪئنال ايريا واٽر بورڊ، گهوٽڪي فيڊر ڪئنال ايريا واٽر بورڊ ۽ ليفٽ بئنڪ ڪئنال ايريا واٽر بورڊ شامل آهن.

پراجيڪٽ جا مقصد

1) 9 مين ڪئنالن (726 ڪلوميٽر) ۽ 17 برانچ ڪئنالن (1441 ڪلوميٽر) کي سڌارڻ.

2) ڊائريڪٽ آئوٽ ليٽن ۽ لفٽ مشينن کي ڪنٽرول ڪرڻ.

3) اي پي ايم ايس (APMS) بدران منظور ٿيل ماڊيولن جو انتظام ڪرڻ.

4) ٽنهي ايريا واٽر بورڊن جي 173 ڊسٽريبيوٽرين ۽ ننڍن ڪئنالن (1527 ڪلوميٽر) کي سڌارڻ

5) سماجي ۽ معاشي اثر تجويز ڪرڻ ۽ مانيٽرنگ ڪرڻ لاءِ چونڊيل ڪلرائن علائقن ۾ ڊسٽريبيوٽرين ۽ مائينرن جي نشاندهي ڪيل هنڌن (145 ڪلوميٽر) ۽ 10 ڊسٽريبيوٽرين (112 ڪلوميٽر) جي لائيننگ ڪرڻ

6. ڪوٽڙي بيسن (Kotri Basin) جو ڊرينيج ڊيولپمينٽ اينڊ واٽر مئنيجمينٽ پلان (پي ڊي ڊبليو ايم پي) تيار ڪرڻ ۽ انهن تي عمل درآمد ڪرڻ ته جيئن Drainsم ساموندي ويرن جي اثرن کي روڪڻ وارن ڪمن ۽ ايل بي او ڊي مشن جي (IPOE) جي سفارشن جي روشنيءَ ۾ اپياس ڪرائي سگهجن.

جاڳرتا مهم:

هن حصي تحت سيڊا طرفان هن پراجيڪٽ جي باري ۾ جاڳرتا واريون سرگرميون شروع ڪيون وينديون، جيڪي هن ريت آهن:

1) پاڻيءَ جو انتظام هلائڻ واري طريقيڪار کي سڌارڻ لاءِ رابطا مهم شروع ڪئي ويندي ته جيئن سڌارن سان لاڳاپيل مڙني ڌرين کي انهن سڌارن جي عمل ۾ ڀرپور نموني شامل ڪري سگهجي.

2) جاڳرتا ۽ رابطي واري ان مهم کي ٻين اسٽيڪ هولڊرن تائين پڻ ڦهلايو ويندو، جن ۾ خاص طور تي اسيمبلين جا چونڊيل ميمبر، ناظم، آبادگارن جي گروپن جهڙوڪ سنڌ چيمبر آف ايگريڪلچر، سنڌ آبادگار بورڊ، سنڌ ايگريڪلچر فورم توڙي آبادگارن جون ٻيون تنظيمون ۽ ادارا ۽ واسطيدار سرڪاري کاتا، جهڙوڪ زراعت وارو کاتو، روينيو بورڊ ۽ ٻيا شامل هوندا.

3. سماجي اقتصادي فورم جو قيام: سوشو ايڪانامڪ فورم قائم ڪيو ويندو، جتي پاڻيءَ جي سڌارن ۽ پاڻي جي سڌريل انتظام سان تعلق رکندڙ مختلف موضوعن تي بحث مباحثو ڪيو ويندو.هن فورم تي سڌارن ۽ پاڻيءَ جي انتظام سان تعلق رکندڙ مک ڌرين، جهڙوڪ مقامي عام راءِ ٺاهيندڙ اين جي اوز جي عملي، فني ماهرن ۽ ايريا واٽر بورڊن، سيڊا، آبپاشي، زرعي کاتي، آبادگار تنظيمن ۽ روينيو واري کاتي جي نمائندن کي گڏ ڪيو ويندو.

آبادگار تنظيمن لاءِ تربيتي ادارو (FOTI).

هن اداري کي آبادگار تنظيمن جي اهليت وڌائڻ جي سلسلي ۾ مرڪزي حيثيت حاصل هوندي. هن اداري ذريعي تربيتي سرگرمين جو ڄار وڇايو ويندو. ان جو مقصد نوان طريقا اختيار ڪري شاخن جي سطح تي پاڻيءَ جو انتظام هلائيندڙن جي صلاحيتن کي وڌائڻ آهي ته جيئن پاڻيءَ جو انتظام سڌاري سگهجي ۽ زرعي اپت ۾ واڌارو آڻي سگهجي.

ٽين اسٽيڪ هولڊر فورا گڏجاڻي

اسٽيڪ هولڊر فورا جي گڏجاڻي 4 مارچ 2008ع تي سيڊا جي مئنيجنگ ڊائريڪٽر جي آفيس ۾ ٿي گذري. گڏجاڻي جي صدارت جناب محمد هاشم لغاري ايم ڊي سيڊا /چيئرمين فورا ڪئي. شروع ۾ سيڊا جي سڌارن ۽ تنظيم جي ڪارڪردگي تي ڪليل بحث ڪيو ويو. جنهن مان هيٺيان نقطا ڪڍيا ويا.

ڪميونٽي جي ضرورتن جي پورائي ۽ انهن کي آبپاشي سڌارن لاءِ تيار ڪيو وڃي.

پاڻيءَ جي منصفاڻي ورڇ کي پوڄڙيءَ تائين پهچائڻ لاءِ ڪوششون ڪيون وڃن.

سيڊا خلاف اجائي پروپيگنڊا کي ختم ڪرڻ لاءِ ڪوشش ورتي وڃي.

شاخن ۽ واهن ۾ پاڻي جي فراهمي کي پندرهين ڏينهن بدران هفتي ۾ مانيٽر ڪيو وڃي ۽ ايريا واٽر بورڊ کي 2M E ڪنسلٽنٽس طرفان رپورٽون تيار ڪيون وڃن.

حڪومت سان ان سلسلي ۾ ڳالهايو وڃي ته SOFWM 2002، آرڊيننس تحت آبپاشي کاتي کان اختيار سيڊا کي منتقل ڪيا وڃن. ته جيئن انهيءَ کي وڌيڪ بااختيار ڪيو وڃي.

جناب محمد هاشم لغاري ايم ڊي، سيڊا انهن نقطن جي جواب ۾ چيو ته هو اسٽيڪ

هولڊرن جو ٿورائتو آهي ته انهن مسئلن جي نشاندهي ڪئي. هن چيو ته هو انهن مشورن تي چڱيءَ ريت ڪم ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو. هن ميمبرن کي اهو پڻ ٻڌايو ته اسين ڊرينيج بنيفشريز گروپ ٺاهي رهيا آهيون ته جيئن آبپاشي سان گڏوگڏ سيڊا جي ڪردار کي ڊرينيج ۾ به يقيني بنايو وڃي. فورم کي انهي کان به آگاه ڪيو ويو ته SOFWMPتحت CBCءِ NBCذريعي مائينر ۽ ڊسٽريبيوٽريز جي سڌارڻ ۽ بحالي جي ڪم جو هدف 100 آهي. 9 ڊسٽريبيوٽريز تيار ٿي چڪيون آهن، اسي مائينرز ۽ ڊسٽريبيوٽريز تي ڪم هلي پيو ۽ رهيل ڪم اجا شروع ٿيڻو آهي. 25 برانچ ڪئنالن تي بحاليءَ ۽ سڌاري جو ڪم ڪرڻو هو. جنهن مان 6 تي ڪم ٿي چڪو آهي. باقي 19 تي ورلڊ بئنڪ پاران فنڊ نه ڏيڻ ڪري ڪم رڪيل آهي. گڏجاڻي کي ٻڌايو ويو ته انهن 19 برانچ ڪئنالن تي نئين پروجيڪٽ WSIPتحت ڪم ٿيندو. اسٽيڪ هولڊرن کي مطمئن ڪندڙ ڳالهين کان پوءِ، انهن انهيءَ ڳالهه تي زور ڏنو ته هلندڙ سال ئي ڪم جي رفتار کي تيز ڪري پورو ڪيو وڃي. اهو به فيصلو ڪيو ويو ته 15 برانچ ڪئنالن تي WSIP تحت ڪم ڪرايو ويندو.

فورم کي آگاهه ڪيو ويو ته SOFWMPتحت 33 نيون آبادگار تنظيمون ٽرينڊ ڪيون ويون آهن. 43 ٽريننگون ڏنيون ويون آهن. جڏهن ته 57 ايف اوز جي IDMTاتي آهي ۽ 183 ايف او تي ري اليڪشن ٿي چڪي آهي. PADجي صفحي نمبر 44(2.04) موجب معلومات جي ڦهلاءَ لاءِ ٽي معلوماتي مرڪز هر AWBم قائم ڪيا ويا آهن، بحث کان پوءِ اسٽيڪ هولڊرن صلاح ڏيندي چيو ته IDMT، ري اليڪشن ۽ مختلف مائينرن ۽ ڊسٽريبيوٽريز تي ٽريننگ جا مختلف هدف جلد کان جلد پورا ڪيا وڃن ڇاڪاڻ ته پروجيڪٽ ختم ٿيڻ وارو آهي.

تربيتون ۽ ٻيون سرگرميون

سيڊا جو سوشل ڊيولپمينٽ سيل آبادگارن مرد توڙي عورتن جي سهڪار سان آبپاشي سڌارن لاءِ ڪوششون ڪري رهيو آهي. هيءُ سيل آبادگار تنظيمون ناهي ٿو ۽ انهن کي مختلف تربيتون ڏيڻ وسيلي شاخن جي هر سطح تي آبپاشي انتظام کي هلائڻ جي لائق بنائي ٿو ۽ آبادگارن جي تنظيمي هڪجهڙائي (Uniform) ۽ ضابطو آڻڻ تي ڌيان ڏئي ٿو. هيءَ سيل پروگرام ۾ عورت جي شرڪت کي يقيني بنائي ٿو، ته جيئن پاڻي انتظام ۾ عورتن جي ڪردار کي اتساهي سگهجي. هيءُ شعبو سوشل ڊيولپمينٽ اسپيشلسٽ جي نگرانيءَ ۾ ڪم ڪري ٿو، ونس پنهنجون فيلڊ اسٽيشنون آهن، ورلڊ بئنڪ فنڊ سنڌ آن فارم واٽر مئنيجمينٽ هيٺ ڪم ڪن ٿيون. هن سيل جي ٽيم کي سوشل موبلائيزيشن گروپ جو نالو ڏنو ويو آهي، جيڪا هڪ گروپ ليڊر، ٽريننگ ڪو آرڊينيٽرن، سوشل موبلائيزيشن آفيسرن ۽ فيلڊ اسٽينشن تي ٻڌل آهي. انهيءَ گروپ جا يونٽ ٽنهي ايريا واٽر بورڊن، نارا ڪئنال، گهوٽڪي فيڊر ڪئنال ۽ ليفٽ بئنڪ ڪئنال جي ڪمانڊ ايريا ۾ قائم ڪيا ويا آهن. جن ۾ ميرپورخاص، سانگهڙ، ڪوٽ غلام محمد ۽ عمرڪوٽ نارا ڪئنال جي حد ۾ ٽنڊو محمد خان ۽ بدين ليفٽ بئنڪ ڪئنال جي حد ۾ جڏهن ته گهوٽڪي، ميرپورماٿيلو، ڏهرڪي، گهوٽڪي فيڊر ڪئنال جي حد ۾ موجود آهن.

سوشل ڊولپمينٽ سيل جا مقصد ۽ سرگرميون هيٺينءَ ريت آهن:

اريگيشن ۽ ڊرينيج نظام ۾ لاڳو ڪيل آبپاشي سڌارن ۾ آبادگارن جي شرڪت کي هٿي ڏين.

ٽيڪنيڪل ۽ آپريشنل رخن ۾ قانون ۽ ٻين ماهرن ۽ عملدارن سان لهه وچڙ ۾ رهڻ.

اريگيشن ۽ ڊرينيج نظام ۾ متعارف ڪيل ادارتي سڌارن ۾ عورتن جي شرڪت لاءِ سهوليتون مهيا ڪرڻ.

پراجيڪٽ جي مقصدن، پاليسين ۽ پروگرامن جي آبادگارن ۽ ٻين ڀاڱي ڀائيوارن تائين درست ڄاڻ مهيا ڪرڻ.

ادارتي سڌارن بابت نيوز ليٽر ڇپائڻ ۽ ٻيو لاڳاپيل مواد ڇپائي پڌرو ڪرڻ.

موجوده آبادگار تنظيمن کي مدد مهيا ڪرڻ، پريس ڪانفرنسون، پريس بريفنگون، سيمينار ۽ ورڪشاپ وغيره منعقد ڪرائڻ.

پاڻي انتظام ۾ عورتن جي ڪردار کي وڌائڻ ۽ اڀارڻ.

نهيل /رجسٽر ٿيل آبادگار تنظيمن جي صلاحيتن جو تخمينو لڳائڻ ۽ آبپاشي انتظام حوالي ڪرڻ لاءِ سفارشون ڪرڻ.

تربيتون ۽ صلاحيتون اجاگر ڪرڻ وارو عمل

سوشل ڊيولپمينٽ سيل آبادگارن تنظيمن جي ميمبرن لاءِ مختلف تربيتن جو انتظام ڪري ٿو. انهيءَ ڏس ۾ 66 بنيادي تربيتون نين نهيل آبادگار تنظيمن کي ڏنيون ويون آهن، جڏهن ته 49 تربيتون اڳ ئي نهيل آبادگار تنظيمن کي ڪرايون ويون آهن،

Activities & Progress of SDC

S#	Activity	Total Target	Progress	% age
1	Basic Trainings	100	66	66%
2	Specialized Trainings	100	49	49%
3	Business Plans	100	76	76%
4	Material Development (Training Modules)	08	08	100%
5	Support to Consultants (Walkthrough surveys)	100	100	100%
6	FO Registration	100	66	66%
7	IDMT Agreements	100	49	49%
8	Group Formation (Gender Mainstreaming)	--	26	--
9	Re-Election of FOs	204	183	91%
10	Refresher Training	200	363	182%
11	Conflict Resolution	20	19	95%
12	FO to FO Exposure Visits	50	03	06%
13	FO Assemblies at Sub-Division Level	50	07	14%

جن ۾ آبادگارن تنظيمن جي آبادگار ميمبرن ۽ اسٽاف 1076 انگ شرڪت ڪئي. جڏهن ته 363 ريفريشر تربيتن وسيلي 3593 آبادگار تنظيمن جي ميمبرن کي تيار ڪيو ويو آهي. وڌيڪ تفصيلن لاءِ ڏنل ٽيبل ڏسي سگهجي ٿي.

آبادگار عورتن جا گروپ

سوشل ڊيولپمينٽ سيل، پنهنجي عورتاڻي اسٽاف وسيلي ٽنهي ايريا واٽر بورڊن جي حدن ۾ آبادگار عورتن/عورت ڪاتيدارن جي نشاندهي ڪرڻ لاءِ ڪوششون ورتيون آهن، جنهن مان 1742 عورت ڪاتيدارن جي نشاندهي ٿي آهي، جن مان 847 عورتن کي آبادگار تنظيمن ۾ ميمبر بڻايو ويو آهي. جن مان 114 عورتون آبپاشي نظام ۾ سرگرم ۽ متحرڪ ڪردار ادا ڪري رهيون آهن. هن وقت تائين آبادگار عورتن جا 16 گروپ تشڪيل ڏنا ويا آهن.

آبادگار تنظيمن ۾ شرڪت

هيءُ ڄاڻڻ تمام ضروري آهي، ته سيل جي سوشل موبلائيزيشن گروپ جي اسٽاف آبادگار عورتن جي آبادگار تنظيمن جي باڊين ۽ انتظامي بورڊ شرڪت جي سلسلي ۾ ڪاميابيءَ سان ڪم ڪيو آهي ۽ آبادگار عورتن کي آبادگار تنظيمن جي عهدن تي ڪم ڪرڻ لاءِ آماده ڪيو ويو آهي. ان ڏس ۾ سيفل مائينر، راوتياڻي مائينر ۽ ڊنڙو ون مائينر جا نالا اچي وڃن ٿا .

ورلڊ بئنڪ مشن جو سيڊا دورو

تاريخ 28 مئي کان 3 جون 2008ع تائين ورلڊ بئنڪ جي هڪ ٽيم سنڌ صوبي ۾ دورو ڪيو. انهيءَ دوري جو مقصد سنڌ آف فارم واٽر مئنيجمينٽ پراجيڪٽ هيٺ هلندڙ ڪمن جي عملدرآمد تيڻ جو جائزو وٺڻ هو. هن دوري جا مک نقطا، پراجيڪٽ جي مختلف حصن جو ڌار ڌار جائزو وٺڻ، عملدرآمد جا انتظام چڪاسڻ.

شيڊيول ٽائيم تي غور ڪرڻ، ۽ پراجيڪٽ ۾ وڌيڪ تيزي آڻڻ ۽ ان جي وقت تي تڪميل کي يقيني بڻائڻ لاءِ گهربل عملن ۽ بنيادي معاملن کي ڳولي لهڻ شامل هئا. هن ٽيم جي سربراهي تمرڊاوا باير سيهان، سينيئر رورل ڊيولپمينٽ اسپيشلسٽ پئي ڪئي، جڏهن ته مشن جي ٻين ميمبرن ۾ محمد احسان، واٽر رسورسز اسپيشلسٽ/ ڪنسلٽنٽ، عبدالقيوم شيخ، ايگريڪلچر اسپيشلسٽ/ ڪنسلٽنٽ، جاويد افضل انوائرونمينٽ اسپيشلسٽ، عظميٰ صدف، پروڪيوئرمينٽ اسپيشلسٽ، رياض محمد فنانشل مئنيجمنيٽ اينڊ ڊمسبرسمينٽ اسپيشلسٽ شامل هئا.

سيڊا جي مئنيجنگ ڊائريڪٽر محمد هاشم لغاري آيل ٽيم کي بريفنگ ڏنيم، جنهن ۾ ڄاڻايو ته سنڌ آف فارم واٽر مئنيجمينٽ پراجيڪٽ شاخن جي بحالي ۽ ترقيءَ جا ڪم تيزيءَ سان هلي رهيا آهن. هن وقت 100 کان وڌيڪ شاخن تي اهڙا ڪم جاري آهن، جن مان گهٽيون شاخون اهڙيون آهن، جن تي بحالي ۽ ترقيءَ جا ڪم پورا ٿيڻ وارا آهن. انهيءَ گڏجاڻي دوران ورلڊ بئنڪ مٿس مختلف آبادگار تنظيمن سان لاڳاپيل آبادگارن سان ملاقات ڪئي. جن جي شاخن تي ٺيڪن وسيلي ڪم هلي رهيا آهن ۽ انهن کان اهو معلوم ڪيو ته ڪم ڪهڙيءَ ريت هلي رهيا آهن. انهيءَ ڪانسواءِ مشن آبادگار تنظيمن جي ميمبرن کان اهو به معلوم ڪيو ته ٺيڪن کي وقت تي تڪميل جي راهه ۾ ڪهڙيون رڪاوٽون آهن.

انهيءَ ڏس ۾ مشن کي ڄاڻايو ويو ته پوئين ڪجهه مهينن ۾ مهانگائي سبب بحالي ۽ ترقيءَ لاءِ ڪم ايندڙ سامان جون قيمتون پڻ وڌي ويون آهن. جنهن جي ڪري اهو ممڪن نه رهيو آهي. ته ٺيڪن لاءِ مقرر ڪيل اڳوڻي رقم وسيلي پورا ڪري سگهجن. آبادگارن ٺيڪن جي رقم وڌائڻ جو مطالبو ڪيو. جنهن جي جواب ۾ ورلڊ بئنڪ مشن جي ميمبرن چيو ته اهو ڳنڀير مسئلو آهي. جنهن جي تدارڪ لاءِ جلد اپاءَ ورتا ويندا. انهيءَ کانسواءِ بئنڪ کي سيڊا جي مختلف ونگن جهڙوڪ آپريشن ونگ، ٽرانزيشن ونگ آر ايل ڊي ۽ فنانس ونگ جي ڪارڪردگيءَ کان آگاهه ڪيو ويو. انهيءَ کان سواءِ گڏجاڻي ۾ بئنڪ کي آبادگار تنظيمن جي تشڪيل /آبادگار عورتن جي تنظمين جي جوڙجڪ سان گڏ آبياني جي اوڳاڙي سان لاڳاپيل مسئلن ۽ وٽن جي پوکي متعلق آگاهي ڏني وئي. انهيءَ موقعي تي ڪميونٽي بيسڊ ڪانٽريڪٽ جو تفصيلي جائزو ورتو ويو. انهيءَ ڪانسواءِ آبادگار تنظيمن جي معاملن تي جيڪا ايريا واٽر بورڊ جي ڊائريڪٽرن ۽ آبادگار تنظيمن جي عهديدارن سان پڻ خيالن جي ڏي وٺ ڪئي. جڏهن ته بئنڪ جي مالياتي ماهرن هڪ پورو ڏينهن سيڊا جي ماليات ونگ جي ڪارڪردگي جي جائزي ۾ گذاريو. پنهنجي دوري دوران بئنڪ ٽنهي ايريا واٽر بورڊ ۾ ترقي ۽ بحاليءَ جي هلندڙ ڪمن جو پڻ جائزو ورتو.

ريسرچ اينڊ ڊيولپمينٽ ونگ

ڪم ۽ ڪارڪردگي

آپريشن ريسرچ تي 29 رپورٽون تيار ٿيون ۽ Dev/ Acsکي جمع ڪرايون ويون.

8 کان متي ورڪشاپ ۽ سيمينار ڪرايا ويا.

ريسرچ جي مختلف مسئلن تي درجن کان وڌيڪ پروپوزل جمع ڪرايا ويا.

30 مختلف ريسرچ پيپر تيار ڪيا ويا، جيڪي قومي ۽ بين الاقوامي ڪانفرنسن ۾ پيش ڪيا ويا ۽ شايع پڻ ڪرايا ويا.

ماحولياتي شعبو سيڊا

ماحول: ماحول معنيٰ قدرتي حالتون، جيئن پاڻي، هوا، زمين جنهن ۾ ماڻهو رهن ٿا.

EMUسيڊا، EMP، اسٽڊي تي

هيٺين ريت ڪم ڪري پئي

ويٽ لينڊ مئنيجمينٽ پلان (ماڊل پروجيڪٽ، هاليجي ڍنڍ)

شهرن ۽ صنعتي خراب مادن جو ليگل/ ريگيولر فريم ورڪ (پڄاري ڪئنال، حيدرآباد)

ماحولياتي جاڳرتا پروگرام

ماحولياتي بيس لائين پروگرام (ماڊل پروجيڪٽ تعلقو ٽنڊو الهيار)

سنڌ صوبي ۾ هيٺين ۽ وڏي سطح تي پاڻي جي معيار کي جاچڻ

GISءِ ريموٽ سينسنگ سيل جو

نهڻ LBODجي خراب مادن جو

زراعت/پيلن لاءِ پيهر استعمال

E M Uسيڊا تحقيقاتي رپورٽون

متي بيان ڪيل موضوعن تي رپورٽون جمع ڪرايون. فيلڊ ورڪ اجا جاري آهي. هي يونٽ SO- FUMPم ماحولياتي مسئلن کي ڏسندو. EMUکي وسپ ذريعي وڌيڪ مضبوط ڪيو ويندو.

LBODجي مانيٽرنگ

ٻن سالن جي وقفي کان پوءِ LBOD سسٽم جي مانيٽرنگ جو ڪم NIO، ISOP، ۽ SMOجي سهڪار سان وري شروع ڪيو ويو آهي. LBODجي ڊيٽا WSIP پراجيڪٽ جي انويسٽمنٽ ورڪ ۾ ڪافي ڪارائتي ثابت ٿيندي.

LBODسسٽم جي مانيٽرنگ ۾ سيڊا جو عملو به ڪردار ادا ڪري رهيو آهي. انهن نواب شاهه، ميرپورخاص، سانگهڙ ۽ بدين ضلعن جا دورا ڪيا. ٻئي پاسي آهي ليبارٽري ۾ پڻ ڪم ڪري رهيا آهن